

KURTTUMMADE SÕBER.

Väljaandja:
Lõuna-Eesti Kurttumma-
de Selts „Sõprus“, Tartus,
Vallikraavi 19.

Vastutav toimetaja:
A. Suik.
Tegevtoimetaja:
P. Jürgens.

ILMUB 1 KORD KUUS.

Nr. 1 (2).

20. jaanuar 1935.

V. Univer 70-aastane.

6. jaanuaril s. a. sai 70 aastat vanaks endine Riigi Kurttummadekooli juhataja Volmer Univer.

V. Univer sündis Polli valla Mets-tare talus taluomaniku pojana. Õppinud on ta isakodu ligidal asuvas Saaretsi algkoolis, Karksi ja Paistu kihelkonnakoolides ning Valgas Zimse kihelkonnakooliõpetajate seminaris.

1887./88. õppeaastal töötas V. Univer Vana-Vändra valla „Aleksandri“ algkoolis õpetajana. Seal õppis teda, kui energilist ja arukast töömeest tundma selleaegne Vändra kirikuõpetaja E. Sokolovski. Õp. Sokolovski oli 1866. a. Vändra sse kurttummadekooli asutanud. Kooliastujate kurttummade arv oli aga suurem kui kaheklassiline kool neid vastu suutis võtta, sellepärast otsustati 1888. a. koolis veel kolmas klass avada. Kolmandaks õppejõuks kutsus siis õp. Sokolovski V. Univeri.

Nüüd oli V. Univer oma õige tööala leidnud. Väsimata energiaga õppis ta koolijuhatajalt kurttummade õpetamist ja õpetas ühtlasi ka lapsi. Hiljem käis ta Saksamaal sealsete kõige kuulsamate kurttummade-õpetajate juures ennast täiendamas. Ajajooksul oli V. Univerist kõige osavam kurttummade õpetaja saanud, kelle tööd ametivennad tähelepanuga jälgisid ja järeleaimata piüdsid.

1906. aasta teisel poolel teatas õpetajaile selleaegne Vändra kurttummadekooli juhataja Hirschelmann, et kool on majanduslistesse raskustesse sattunud, mispärast kooli edasipüsimine enam kui küsitavaks on muutunud, sellepärast vaadaku õpetajad, kel see vähegi võimalik, omale uued kohad.

Veel enne aasta lõppu saabus V. Univerile Venemaalt Samaara kubermangus

asuva Orlovski kurttummadekooli kuratooriumilt kutse tulla nende kooli juhatajaks. V. Univer võttis kutse vastu ja asus jaanuari kuul 1907. a. uuele teenistuskohale. Ka omal uuel asukohal ja võõra rahva seas teenis V. Univer oma ülemuse, kaastööliste kui ka naabrite täielise lugupidamise.

1917. a. oli Vändra kurttummadekooli juhataja kui ka rahandusline kriis. Kriisi lahendajaks kutsus „Ehvata“ selts V. Univeri. Raske oli kooli seisukord. Kassa kui ka viljasalved olid pea päris tühjad. Toiduainete saamine oli äärmiselt raske. Enne lõunat klassis, pärast lõunat ja öösel ringisõitmas, et hankida toiduaineid õpilastele, õpetajaile kui ka loomadele, nii töötas V. Univer paar aastat. Need sõidud ulatasid kuni Mustla

alevini Viljandimaal ja Paide ning Pärnu linnani. Tuli ka vahetuskaubandust ajada. Nii ostis V. Univer Vastemõisast mõned kuhjad heinu ja vedas need Väandrasse, et seal vilja vastu ümbervahetada, sest raha eest vilja ei müüdüd. Sage dasti tuli temal seisukorra päästmiseks ka oma veeringud mängu panna.

1919. a. selgus lõplikult, et kooli heategevuse asutisena enam ülevalpidada ei suudeta, sellepärast hakkas V. Univer energilisi samme astuma kooli riigistamiseks. Pärast pikemaid kaalutlusi otsustaski Valitsus Väandra kurttumadekooli 1. jaanuarist 1920. a. haridusministeeriumi alla üle võtta ja tasuda koolijuhatajale 1919. a. oktoobri, novembri ja detsembri kuudel kooli ülevalpidamiseks väljaantud summad. Seega oli kooli majandusline külg edaspidiseks kindlustatud.

Niipea kui koolile majandusliselt vähegi lähedamad päevad saabusid, asus V. Univer kooli väimlist külge ülesehitama. Palju kurttumme ootas koolitamist. Et neile haridusesaamist võimaldada, seks tuli avada uusi klasse, palgata uusi õpetajaid ja viimaseid nende tööle ettevalmistada. Ennelõunat lapsi õpetamas, pärastlõunat majapidamist juhtimas ning õhtul õpetajaid ettevalmistamas, nii mööduisid V. Univeril paljud aastad. Kogu oma ametisoleku ajal kasutas ta ainult üks kord ühekuulist puhkust, sedagi viimasel suvel.

1924. a. teostas ta Väandra kurttumadekooli üleviimise Porkunisse. Uues

asupaigas olid jälle uued mured. Kool ja selle majapidamine vajasis uute oludekohast ümberkorraldamist. Tuli vastu võtta ja juhtida igal suvel tuhandeid huvireisijaid, kes kooli ja Porkuni ilu näha tahtsid.

Lõpuks, kui juubilaril juba 45 rasket ametaastat täis sai, lahkus ta 1. aug. 1932. a. vaikselt oma ametkohalt ja asus oma tallu Polli Metstarel elama.

V. Univeri isikus lahkus kurttumadekooli juhtimiselt inimene, kelle ülimaks püüdeks oli aidata looduse vaeslapsi. Ei olnud ta hinges kübetki eneseülistamist ega uhkust. Oli isalikuks õpetajaks ja nõuandjaks õpilastele kui ka õpetajatele, mispärast paljud tema lahkumise aktusel püüdeid valasid. Tema suurest populaarsusest annab ka see tunnistust, et endised õpilased ja kaastöölised teda sagedasti külastavad.

Sünnipäeva puhul olid 5. jaan. õhtuks pidumajja saabunud Lõuna-Eesti ja Pärnu Kurttumade Seltside esindajad, arvukas kogu endiseid kaastöölisi ja suur hulk tuttavaid ümbruskonnast. Kanti ette üks ühevaatusline näidend ja rohkesti koorilaule. Täpselt kell 12 öösel pidas Karksi kirikuõpetaja Maasing väimuliku kõne, millele järgnes koorilaul. Kuuenda jaanuari esimesel tunnil asuti pidulauda, kus juubilarile edasi anti nii suusõnalised kui ka kirjalikud õnnitlused ning mälestusesemed. Õnnitlusi oli saabunud kodu kui ka välismaalt rohkel arvul. Tujuküllane pidu lõppes varahommikul.

—aa.

Uueks aastaks.

Mina, valgus, olen maailma tulnud, et ükski, kes minu sisse usub, pimeduse sisse ei pea jääma. Joh. 12, 46.

Kui on vaja pimedasse kohta minna, siis on meil valgust tarvis, muidu komistame ja võime endid vigastada. Käies pimedas kusagil tundmatus kohas, näit. mägestikus, võime kergesti mõnda kuristikku kukkuda ja surma saada. Ilma valguseta, küünlata pimedusse minna on järelemõtlematu tegu.

Kurttumad! Uus aasta seisab meie ees. Meile on teadmata, mida ta toob. Ükski valguse kiir ei paista ette ja ei kuuluta, mis saab sündima maailmas ja mis meie enestega juhtub. Mõtteid ja

kavatsusi on meil palju, palju tööd on möödunud aastal pooleli jäänud, mida jätkata tahame, kuid ükski meist ei või julged olla, et meie kavatsused täide lähevad. Ja ometi tormame muretult uue aasta sisse ja võtame teda suure hõiskamisega vastu. Uue aasta vastuvõtte suurteil rahvakogumistel, pidudel ja seltskondlistel koosviibimistel on lõpmata palju. Seal on kuulda ülemeelikaid sõnu, õnnesoove, tantsu ja muud lõbu. Seal on kuulda: „olgu uus aasta meile parem kui vana! Toogu ta meile rohkem õnne!“

Kuid keegi meist ei tea arvata, kui palju muret, ahastust ja häda see uus aasta meile võib tuua, nii et meie tihti selle koorma all ägame ja isegi langeme. Kui paljudele tervetele, elurõõmsatele inimestele toob uus aasta ootamatusi ja võib olla isegi surma.

Kas ei pane see meid silmapilguks peatuma ja järelemõtlemata? Kas ei sunni see meid uue aasta pimedale teele asudes valgust otsima ja leidma, mis meie tuleviku pimedust valgustaks ja meile teed näitaks?

Kõik tuleviku ennustused, mis maailmas antakse, kõik see valgus, mida maailm soovib, ei valgusta mitte meie teed, ei vii meid mitte julgusti edasi. Aga üks valgus on olemas, mis õieti teed näitab. Kõik teised valgused viivad eksiteel. See ainus õige valgus on Jeesus Kristus, see, kelle sõime ääres meie möödunud jõulupühadel vaikselt hardumuses seisime. Tema ütleb: „Mina, valgus, olen maailma tulnud, et ükski, kes minu sisse usub, pimeduse sisse ei pea jääma.“ Kui meiegi tahame julgusti uue aasta sisse astuda ja uuel aastal õnnelikult elada, siis võtame Jeesuse omale valguseks. Kust meie aga teda leiame? See valgus koidab meile Piiblist, Jumala Sõnast. See sõna näitab meile õieti tuleviku, nii palju kui Jumal seda inimestele tahab ette teatada. Sealt meie leiame valguse, mis meie eluteed valgustab.

See on ainus küünal, mis siin pimedas maailmas paistab ja maailma pimeduses meile teed näitab, nii et võime kõikidest kuristikkudest julgusti mööda minna. Seda sõna, omale teejuhiks võttes, võime kartmata uue aasta teele asuda.

Jumal oma armu läbi on meid lubanud uude aastasse astuda. Uued võima-

lused antakse meile. Neid vigu, mis möödunud aastal olemegi teinud, võime uuel aastal tegemata jätta. Jõudu selleks saame Piiblist. Kui seda loeme paludes, järele mõeldes, siis avab Jumal meie silmad. Siis õpime Jeesust Kristust, tõsist valgust, tundma.

Ameerikas Kordiljeeri mägestiku kõrgemast tipust on näha kahte ookeani: Vaikset ookeani ja Atlandi ookeani. Ja sealt võib ka tihti huvitavat ja imelikku pilti näha: kui ühel ookeanil mässab ja möllab vihane maru, lained majakõrgused on ja laevad vastu kaljusid purunevad kui pilpad, siis teisel ookeanil on merepind sile kui peegel, päike paistab rahuliselt ja laevad liiguvad rahuliselt oma määratud sadamate poole. Mägestik kahe ookeani vahel takistab tormi levimist maruselt ookeanilt rahulisele.

See võimas pilt seal mägestiku kõrgemast tipust tahab ka meile midagi rääkida. Kui Jumal oma Poja valguses ei seisa meie ja mässava maailma, selle tormide ja valude vahel, siis see torm võib kergesti ka meie elulaeva vastu elukaljusid pilbasteks purustada. On meil aga Jeesus Kristus kui päikene valguseks võetud tundmatule teele asudes, siis õõtsume peegelsiledal elumerel meile määratud sadama poole.

Sellepärast, kurtummad, algame oma uut aastat Jumala abil Tema Poja valgusel. Kui suudame seda kohtlase südamega teha, siis võime kindlad olla, et kogu meie uue aasta tee, kõik meie ettevõtted ja kavatsused ka hiilgavalt korda lähevad.

Et see tõesti nii sünniks, seda soovib kõigile

P. Jürgens,

L.-E. K. S. „Sõprus“ sekretär.

Maja õnnetute õnneks.

Matk Riigi Kurttummade kooli.

Virumaal, 6 klm. Tamsalu raudtee jaamast ida poole asub andises Porkuni härrastemajas Riigi kurttummadekool. Kooli asend on looduslikult haruldast sobiv: koolihoone ühes kõrvalhoonetega, ajaloolise lossiplatsiga ja varematega asub saarel, piiratuna igast küljest veega. Selle veeringi moodustavad järv saare idaküljel ja jõgi, milline hargnenud

kaheks ja haarab saart kahest küljest. Teispool lossimäge jõed ühtuvad taas kullerdudes kärsitu vooluga Valgejõe nime all mere suunas.

Päikeserohkel varahommikul pärast Suviste pühi 1932. a. koputasin kooliõpetajatetoa uksele. Mulle avas selle juba seitsmekümnenda lävel vanake — koolijuhataja härra V. Univer. Avaldasin

oma soovi, kuid selgus, et olin tulnud juhuslikult pisut sobimatul ajal: kool oli läinud õppekäigule ühes õpetajaskonnaga terves koosseisus. Kümnekond noori õpilasi oli vaid kodus. Kuid lõpeks polnud viga sellest, kuna koolijuhataja lahete seletuste ja tutvunemiskäikude kaudu sain õppetööst ja selle korraldusest ning üldisest kooli elust täieliku pildi.

Lossiplats ja varemed.

Kurttumade õppemeetod üldiselt on erinev tavaliste loomuannetega ja võimetega laste õppekäigust. Kuna normaalsel lapsel astudes kooli, on olemas ju kõne oskus, mõisted, sõnad — ei ole neil inimestel algul sellest kõigest mitte midagi. Nad näevad vaid asju, pilte välisilmast; kuidas nad suhtuvad sellele, seda meie ei tea. Nende areng peab toimuma olukorras, milles laps välisilmast ei suuda tajuda ainustki kõla, ainustki heli, ega kunagi ei suuda võrrelda ega kontrollida enda häälititsusi.

Alul on raske leida nendega üldse mingit sidet. See sünnib esmalt tegevuse ja mängude kaudu. Näiteks viskab õpetaja palli ja annab selle hiljem õpilase kätte, avatledes teda järelaimamisele. Nii leitakse mingi algeline tegevuse keel. Kuid olevat ka lapsi, õpilasi, kes on võimetud sellele järelaimamisele. Need on inimlapsed, kes on kaotanud kõne- ja kuulmisvõime mõne raske haiguse tagajärjel (suguhaigused, alkoholism jne.) ja on üldiselt vaimliselt degenererunud.

Nendele ei suuda kool anda midagi ja nad saadetakse tagasi nende hooldajate juurde.

Järgmine aste õppekäigus on kõlataute umbhäälikute omandamine (p, t, k). Suutnud seda, asutakse õppima esimest vokaali: a. Selle hääldamise omandamine nõuab muidu normaalselt lapselt — kurtummalt kuus nädalat! Peab imetlema küll sel puhul õpetaja püsivust ja kannatust!

Järgmisena seotakse konsonandid häälikuga, tuletades esimesi sõnu, ühtlasi sidudes neid sõnu vastavate asjadega viimaste rööbiti vaatlemise ja hääldamise puhul. Nii sammutakse ikka edasi uute häälikute ja sõnade omandamises.

Teisel õppeaastal täiendatakse sõnade vara ja hakatakse harjutama sõnade tajumist suuliigutusist vastavate sõnade hääldamisel, asendatakse sõnade kuulmine sõnade „nägemisega“.

Kuna igat õpilast tuleb üksikult harjutada, ja alles viimaseis klassides on võimalikud teatavad tööde grupppeerimised — on õpilaste arv üksikuis klassides väike, keskmiselt 8 kuni 14 õpilast. Suuliigutuste hõlpsamaks nägemiseks on õpilaste üksikpuldid paigutatud poolringina õpetaja istme ümber ainsa reana.

Üldine koolikursus vältab 8 aastat, õppekava üldainete osas vastab umbes algkooli õppekavale teatavate lihtsustamistega. Koolil on täielik internaat. Selle kulude kattteks jõukamad õpilased maksavad tasu, kuna suur protsent õpilasi on täieliselt vabastatud maksukohustusest.

Pärast üldist mõttevahetust õppekorralduse ja meetodi üle mu lahke saatja talutas mind läbi õpperuumide. Need asuvad maja esimesel korral. Maja teisel korral ja vastavalt ümber ehitatud pööningu ruumides on õpilaste magamisruumid.

Maja keldrikorral asuvad söögiruumid ja toitude panipaigad. Läbibstame köögi ja söögiruumi, keldrid, sahvri; igal pool puhtus, lihtsus, korralikkus! Majal on keskküte ja veevärk. Ka arstiabi on korraldatud. Koolil on endal ambulants ja haigetuba.

Erilist rõhku pannakse koolis ka tööoskuse omandamisele. Koolil on enda puu-, raua- ja kingsepatöökojad. Tegevlaku aiatööga tutvuvad õpilased kooli juurviljaaias, milline eeskujulikult kor-

raldatud. Lähedase veepaisu langemisenergia on kasutatud vesioina käimapanemiseks, milline tõstab järvevee suurde terastsisterni, kust vastava torustiku kaudu see on hõlpsalt kasutatud kogu aias.

Ka põllutööga on vanemal õpilasil võimalus tutvuda. Koolil on enda talu umbes 40 hektaari põllumaaga ja vastava heina- ja karjamaaga. Peale selle kuuluvad kooli valdamisele suur park (umbes 35 hektaari), lähidane järv ja endine lossi aed. Nimetatud loodusalad on ühtlasi loodus- ja muinsuskaitse all.

Ei ole jäetud korraldamata ka õpilaste vabaaja kasutamise võimalused. Lossi aias on võrkpalli ja tennismängu platsid, veeremäng. On seatud veevärgi kaudu vastav torustik, millega on talvel võimalik mänguplatsi üle ujutada veega uisuväljaks.

Tookordne koolijuhataja hra V. Univer on teotsenud enda kutse alal juba 45 aastat. Ta jutustas huvitavaid ja mitmeti raskeid mälestusi kooli uuest organiseerimisest eesti iseseisvuse eel, kuidas sageli tulnud meeletult võidelda õpilaste igapäevase leiva eest sellal, kui polnud saadaval toiduaineid. Koolitöö kõrval tulnud olla siis ka sageli kaupmees.

1. aug. 1932. a. arvates V. Univer läks pensionile. Ministerium on palunud teda olla, kui mitte juhataja, siis vähemalt õpetaja edasi. „Ei enam,“ ütelnud ta, „tahan silmapilguks rahu enne surma!“ Ta läks tagasi enda sünnikohta — Karksi.

Praegu on Riigi Kurttummadekooli juhatajaks hra Robert Summer.

Ainetel *H. Poogen*,
endine Riigi kurttummadekooli
kasvandik.

Kurt helide kuningas.

Paljud kurtummad arvatast seda ei tea, et maailma kuulsaim helilooja Ludvig von Beethoven oli oma elulõpul kurt, kuid siiski andis maailmale oma kuulsamad teosed.

Millal sündis Beethoven, pole täpselt teada. Teada on ainult, et ta teise n a oma seitsme venna hulgast 17. detsembril 1770. a. Bonni linnas ristiti. Kuna katoliiklisel Rheinimaal viisiks oli last pärast sündimist 24. tunni jooksul ristida, peetakse 16. detsembril õige tõenäoliselt tema sünnipäevaks.

Ludvigi isa oli andekas muusikamees ja teenis Kölni kuurvürsti juures õuetenorina. Seal hinnati tema oskust, kuid mehe edenemisele pani piiri ohjeldamata viinahimu — ema saatuslik pärandus.

Noor Ludvig äratas juba lapsena õuekonna muusikaringkondades tähelepanu ja sai varakult sel alal head juhatast. Üldine haridus jäi aga sealjuures liigagi pealiskaudseks. See piirdus õieti ainult algkooliga. Rehkendus ja kirjutamiskunst polnud ka kunagi hiljem Beethoveni tugevaks küljeks. Käekiri avaldus heliloojal alati hüplevates varesejalgades ja õigekirjutusega oli ta oma elu lõpuni sõjajalal.

Juba 8 aastast esines noor Beethoven oma isa kõrval viuldajana ja

klaverimängijana. 11½ aastasena asendas ta juba oma isa — selle äraolekul — oreli juures. Ainult 13 aastat oli Ludvig vana, kui ta juba nimetati õue teiseks organistik. Nii sai ta juba maastmadalast tugeva orkestri-praktika, mida polnud ei Händelil ega Bachil, ei Haydnil ega Mozartil — teistel helivalla suurstel.

Ka heliloojana astus Beethoven varakult avalikkuse ette. Juba 1783. a. kirjutas ta terve rea väiksemaid helitöid. Aast-aastalt suurenes Beethoveni teoste hulk, mis juba tol ajal ettekandele pääsesid. Hiljem, küpse kunstnikuna, kasutas Beethoven nii mõndagi oma lapsepõlve viit suuremates teostes.

Beethoven oli vaevalt 17-aastane, kui ta ema suri. Isast polnud perekonna hoolitsemises asja. Nii lasus siis vendade toitmise ja katmise mure täieliselt noore poisil 17-aastastel õlgadel. 1792. a. suri ka isa.

Nüüd algas Beethovenil rändamis-aeg. Kõigepealt sõitis ta Viini, kus kuulsa helilooja Haydni juures õppima hakkas. Vana helilooja polnud aga õpetajana nähtavasti oma kohal. Beethoven lahkus varsti ta juurest ja kirjutas oma sõpradele, et ta „Haydnilt midagi pole õppinud“. Ahnelt omandas Beethoven

nüüd kõike, mis tolleaegsed õpetajad talle suutsid pakkuda. Samal ajal puistas ta nagu külluse sarvest oma helitöid, üks kaunim kui teine.

Uhkete aadlikkude ukсед avanesid geniaalsele rheinimaalasele. Võidu kutsuti teda võõruspidudele. Sealjuures ei otsinud aga Beethoven sugugi „selle ilma vägevate“ heatahtlikkust. Koguni selle vastu — ta oli mõnikord piduperemeeste vastu hoolimatult järsk ja isemeelne, kui need end kuidagi temast „parematena“ tahtsid näidata. Oma väljendustes ei otsinud ta kunagi diplomaatiliselt pehmeid sõnu.

„Ma võin seda, teie aga mitte,“ ütles ta kord ühele noorele heliloojale. Ühe teise mängujoru katkestas ta terava tähendusega: „Teie peate veel kaua mängima, enne kui aru saate, et te mängima ei pea!“

1804. a. avaldab Beethoven esimest korda ühele lähedale sõbrale oma suure õnnetuse; ta kirjutab ahastades: „Saa aru mu viletsusest. Mu kõrvakuulmine kahaneb järjekindlalt. Teatris pean istuma õige lava lähedal, et näitlejatest aru saada. Muusikariistade kõrgeid toone ma ei kuule... Olen juba sageli ära neednud oma elu...“

Kurdiks jäämise hädahoht rõhub teda hirmsasti. Tema niigi juba kinnine iseloom muutub veel inimpeglikumaks.

Ühes sellega omandab ka looming traagiliselt-jõulise, osalt usulise ilme. Näeb ilmavalgust kuulus „Kreutzeri sonaat“, siis „Kangelas-sümfoonia“ (Eroica), mille Beethoven algul pühendas Napoleonile, kui vabadusevaimu kandjale. „Bonaparte“ — seisis noodil, mis Prantsuse saatkonna kaudu Viinist Pariisi pidi minema. Seal kuulutas aga Napoleon enese keisriks. Seda kuuldes valdas Beethoveni viha. Noodi esilehe puruks rebides hüüdis ta: „Ka tema pole midagi rohkem, kui harilik inimene!“ Teos jäi Pariisi saatmata ja ilmus uue pealkirja all: „Kangelas-sümfoonia, ühe suure mehe mälestuseks“.

Kõik see töö ja tegevus võimaldas Beethovenile vaevalt ära elamise. Tuli toetada vendasid ja nende lapsigi. Oli päevi, mil helilooja pidi lõunasöögiks leppima klaasi õlle ja paari saiaga.

Kuulmine jääb aga ikka nõrgemaks

ja nõrgemaks. 1822. a. pidi Beethoven ise juhatama üht oma teost. Oli peaproov. Juba etenduse algul märgati kohkudes, et juhataja näitlejate laulu lavalt ei kuule. Alati uuesti. Jälle sama kurb tagajärg. Beethoven oli end ise pettekujutusega hellitanud. Nüüd teadis ta kõik. Nagu pöörane tormas ta koju. Nägu kätesse peites langes nuuksudes süngi.

Vaikselt, sõnalausemata kandis ta oma saatust.

„Olla üksi, üksi — ja alati üksi! Olla ümbritsetud igavesest vaikusest, nagu hauas, kuna hinges veel paisuvad helide maailmad!“

Nii hüüdis üks Beethoveni endisist õpilasist, kuuldes, et Beethoven on kaotanud kõrvakuulmise. Helide isandast oli saanud helide võõraslaps. Kunagi enam ei kuulnud Beethoveni kõrvad seda jumalikku loomingut, mis ta maha jättis inimkonnale. Temale oli maailm tumm. Toonid elasid veel ainult kunstniku fantaasias.

See on, mis teeb Beethoveni kuju kangelaslikumaks ja traagilisemaks, mida kunagi on tunnud helikunsti ajalugu. Kuid just selles sügavas üksinduses jõudis ta täiuslikkuseni. Segamata välise elu kärast, kuulates ainult oma hinge muusikat, lõi Beethoven oma suuremad teosed.

Hingepiinade, üksinduse ja ilmast põgenemise tulemusena ilmub 1823. a. mõjuv, võimas „Missa Solemnis“ (Pühalik jumalateenistus) ja Üheksas sümfoonia. Kahel viimasel eluaastal nägid valgust veel viis viimast kvartetti. Sellega lõpetas Beethoven oma päevatöö...

* * *

Beethoveni viimased sõnad surivoodil, millega ta surma eelpäeval sõprade poole pööras, olid:

„Plaksutage, sõbrad, komöödia on lõpul.“

Pikk oli surmaheitlus. 26. märtsil 1827. a. rauges haige jõud. Veel kaks sõna tulid enne lahkumist palaval sosal üle surija huulte:

„Surematu... armsam...“

Meest, kes oli inimkonnale kõnele- nud ühesainsas, kuid kõigile arusaada- vas keeles, polnud enam.

Väljas mässas torm, raksus äike...

Omapärane Mask.

Erich Herting.

Politseipresidenti juures oli maskiball. Arusaadav, et seal oli esmajärgu seltskond. Pidul oli omapärane välimus. Härrad frakkides ja smokingis — hiilgavalt valgeis rinnaesistes ja kinnastes. Seal oli vanu roomlasi, kreeklasi, leidus Veneetsia aadlikke, Hispaania hidalgosid, igasuguseid kirjuvärvilisi bandiite. Daame ja härrasid rokoko-ajast. Maskiballi tingimuseks oli, et igäüks pidi kandma maski.

Politseipresident — piduperemees — oli määranud originaalsemale maskile suure auhinna.

Pidu meeleolu oli ülev. Lõbutseti, tantsiti, joodi vahuviina ja naerdi elu kergemeelsusi.

Järsku — pidu haripunktil — ilmus keset saali väga omapärane mask. Orkestrilt kuuldus veel mõningaid valsi-takte ja siis vaibus muusika. Keegi polnud seda saladuslikku meest märganud, nii vaikselt ja nägematult oli ta hiilinud sisse. Pikk, sihvakas, laiarinnaline mees. Helehallis, siniste triipudega riietuses. Rasked naelsaapad jalas. Nägu kattis must mask. Selle tagant pilkus paar tumedat silma. Ülahuul ja lõug olid kaetud tiheda habemega. Sunnitööline. Härrade seas tekitas niisugune esmajärguline mask suure üllatuse. Kindlasti oli see mees kõrgemast seltskonnast! Hetkeks valdas aga siiski pidulisi sõnatu ärevus. Saalinurkadesse pugus vaikus.

Äkki vaatas mask ümber. Siis hakkas ta kõvasti ja südamest naerma. Seltskond mõotis teda alul arusaamatu pilguga, kuid varsti ühinesid kõik naeruga. See oli ju midagi omapärast — politseipresidenti peoõhtule ilmub sunnitööline! Ahahaa!... Tõesti suurepärase idee.

Jutt kaldus ainult sellele omapärasele maskile. Keegi ei hoolinud enam vanust roomlasist ega kreeklasist. Varsti oligi sunnitööline ümbritsetud imetlejate salgaga.

Omapärane mees ei teinud väljagi oma austajaist. Ta astus väarikalt piduperemehe juure, kummardas elegantsiga, mis oleks võinud au teha isegi suurimale Casanovale ja suudles armulise proua kätt.

Samal silmapilgul algas tantsuorkester bostoniga. Sunnitööline palus tant-

sule politseipresidenti tütart. Ta mahe hää! sosistas neiu! kõrva:

„Armuline preili, kas tohin paluda!“
Järgmisel silmapilgul keerlesidki nad aeglaselt parketil...

Kes oli ometi too mees? Niisuguse suurepärase seltskondlise julgusega? Ta tantsis hästi, vaatamata, et jalas olid naeltaldadega saapad. Ta liigutus oli kergust ja elegantsi, mis haruldaselt hästi välja kukkus. Daamid leidsid, et politseipresidenti tütar punastas. Nähtavasti ütles sunnitööline liiga põletavaid meelitusi.

Kriminaalpolitsei ülem N. Bergmann jälgis teraselt omapärast maski. Vähe-malt ta saapad olid väga kulunud, üsna ärakantud. Olid nad ehtsad? Ja detektiiv hakkas salaja oma pead murdma.

Pidu läks täie hoog edasi. Mees triibulises ülikonnas tantsis kõigi nägusate tütarlastega ja sosistas neile tantsu ajal kõrva sisse meelitusi. Vahetevahel jõi ta mõned klaasid sekti. Siis pöördus jällegi politseipresidenti tütre poole, kes talle kutsuvalt ja palju tõotavalt vastu naeratas.

Ajanäitaja osutas seinal pool kaakteist. Poole tunni pärast pidi igäüks mahavõtma maski. Igäüks vahtis kannatamatult kella, sest oldi ju väga uudishimulikud sunnitöölise näolapi järele. Mees ise läks varsti oma valitud neiuks-sega aeda, kus oli veidi jahedam kui tantsusaalis.

„Mu magus, kallid neiu! Mul on üks palve sulle!“

„Ega te ei nõua mult ometi midagi võimatut, mu Rinaldo?“

„Keskööl võetakse maskid maha. On nii?“

„Muidugi! Ootan seda nii väga, sest tahan teiega ligemalt tutvuda.“

„Võib-olla, oled sa veidi üllatatud, mu pisike magus! Aga kuula mind silmapilguks — kas sa ei tahaks mulle veidi abiks olla? Kus saaksin ma oma habeme maha lüüa? Ma ei või ju ometigi verstapikuste tüügastega ümberjooksta! Muidugi taipad sa, mu kallid, et sunnitöölisena pidi mul ikkagi olema pikk habe. Usun, et meeldin sulle siis ka hulga rohkem.“

„Ohoo? Mida te ka kõike ei arva?“

Aga oodake — ma viin teid vannituppa. Sealte leiatega kõiki, mida vajate!”

„Sa oled ingel, mu blond neiuke!”

Tütarlaps viis oma Rinaldo vannituppa ja ütles:

„Siin ongi teie tualett-tuba, Rinaldo! Tehke ennast siis põhjalikult ilusaks. Hiljem sööme muidugi üheskoos õhtust? Eks ole nii?”

„Täna sind, mu pisike kaitseingel!”

Ja sunnitööline haaras järsku neiu oma tugevate käte vahele. Järgnes kirglik suudlus. Neiu ei teinudki katset ennast lahti rabeleda. Alles tükk aega hiljem tuli see talle meelde. Siis vaatas ta trotsivalt mehele otsa, naeratas edvistavalt ja ütles:

„Mida te ometi endale lubate? Võrutadaga kaitsetut tütarlast!”

Sunnitööline haaras nüüd neiu käekese ja surus sellele oma lepitava, õrna suudluse. Siis kadus ta vannituppa.

Kui suur seinakell lõi kaksteist kõmisevat pauku, ei leitud omapärast maski

kusagiltki. Sunnitööline oli kadunud! Samal ajal lahkus politseipresidenti majast elegantne noormees toredas kasukmantlis, läikiv tsilinder peas, monokkel silmas. Ta palus uksehoidjalt oma sigaretile tuld. Siis lahkus, kergitades veidi tsilindrit ja astus ootavasse autosse.

Poole tunni pärast kutsuti politseipresident telefoni juure. Talle teatati, et kümneks aastaks sunnitööle mõistetud rahvusvaheline spets rahakapilõhkumise alal Eugen Bohrmann on vanglast põgenenud ja praegu jäljetult kadunud. Kui külalised paar tundi hiljem lahkusid, siis puudusid mitmetel rahataskud ja üks eriti kallihinnaline kasuk...

Kedagi ei teatud esialgul kahtlustada.

Kui politseipresident järgmisel hommikul vannituppa läks, siis leidis ta seal ühe musta näokatte ja triibulise sunnitöölise riietuse.

Sel päeval kaebas politseiülema ilus tütar, et tal valutavat pea...

Miks meie sureme?

Mis arvab praegune teadus surmast? Kas teame meie üldse, mis eraldab surma elust? Et sellele küsimusele vastata, peame teadma, mis õieti on elu, sest õieti öelduna on surm elu lõpp ja elu omadusi tundmata ei suuda meie surma mõista.

Kogu elu, nii ütleb moodne teadus, oleneb protoplasma rakkudest, mis kõiki organisme üleshitavad. Sõnaga „protoplasma“ märgime rakkudes leiduvad munavalge ollused. See protoplasma (või lihtsalt „plasma“) sisaldab „seemne“, mis igas rakus omab väga vahelduva kuju ja mis elusas rakus ei tohi kunagi puududa. Erandi moodustavad ainult punased verelibleid.

Vaatleme läbi mikrooskoobi eluavalduki kõige lihtsama looma, n. n. infusoori juures, mis koosneb ühest ainsast sarnasest rakukesest. Me näeme, et loom liigutab, sööb, seedib ja jälle välja heidab mitteseeditava toidu, näeme, et ta ajajooksul kasvab, end umbes 24 jooksul kaheks jaotab, tähendab, oma elu edasi annab ning et ta puudutamisel kokku tõmbab, tähendab, tal on tundmise elundid. Toidu sissevõtmist ja seedimist nimetame meie ainevahetuseks, sest et loom sissevõetud toiduaine seedimise

läbi teataval määral muudab teiseks aineks ja oma kehale otstarbekohaseks teeb. Liikumine, kasvamine ja tundmine on siis eluväljendused, mida võime tähele panna iga elava organismi juures.

Kui paigutame mõne veelooma alkoholi sisse, siis näeme, et ta kaotab kõik oma omadused ja lakkab liigutamast ning söömast. Kui meie aga vähe aja pärast vett juure lisame, siis hakkavad pikkamisi endised nähtused korduma, tähendab, loom elab jälle. Jätame ta aga liigkauaks alkoholi sisse, siis ei aita meie vaev enam — loom jääb surnuks.

Kus on siis piir elu ja surma vahel? See on ikka veel lahendamatu küsimus. Veel huvitavam on küsimus, mida teeb loom siis, kui ta jätame rahulikult tema oma elementi, vette. Kas siis kunagi lõpeb elu? Selle üle on Ameerika õpetlane Woodruff teinud huvitava uurimuse.

Eelpool lugesime, et üksikud elusolevused söövad, kasvavad ja jagunevad. Ühe sarnase üherakulise looma jagunemine sünnib nii, et rakuteerake (seeme, tuum) ja plasmakehha pikaks venib, kokku tõmbub ja viimaks kahe loomana koost laguneb, millest igaüks se-

da mängu uuesti algab. Woodruff võttis ühe sarnase loomakese, laskis sellel jaguneda ja paigutas mõlemad pooled väiksesse akvaariumi. Iga sugupõlv märgiti täpselt ära ja Woodruff tegi aastase uurimuse järele kindlaks, et kuni 3000 põlvni ette ei tulnud ainustki surmajuhtu. Sellega lõpetas ta uurimuse ja seletas, et üherakulised on surematud.

Keegi teine teadlane tegi teise katse. Ta võttis samuti üherakulise loomakese, jättis aga kõik sugupõlved ühte anumasse, kuna Woodruff igaiühe pani ise akvaariumi. Ta märkas, et kohe nende keskele tekkisid surnukehad. Pani ta aga need loomad veel õigel ajal värskesse vette, siis ärkasid nad jälle ellu. See tekitas temas arvamise: surmas on süüdi ümbrus.

Miks sureme meie, inimesed? Meie teame, et elu loomulik möödumine ja vananemine viib ligemale surmale. Missugused on vananemise nähtused? Kuni kahekümne aastani kestab kasvamine ja kaalu juurevõtmine. Kuni viiekümne aastani jääb keha suurus ja kaal ühesuguseks. Siis hakkavad need alanema ja 90 eluaastal jõuavad samasse seisukorda, kui enne kahtekümnet eluaastat. Teadlane nimetab neid vanaduse muudatusi atroofia'ks (kaduks). See tabab kõigepealt sise- ja välimisi orgaane (süda, aju, maks, neerud ja kopsud), aga ka lihaseid ja konte. Ühe näituse vanaduse atrofiast annab meie keha kondiollus 40-aastase mehe lõualuu võrdlusel 80-aastase omaga, kus viimase juures on hammaste väljalangemise tõttu luu palju vähenenud. Samasugune asi sünnib kõigi luudega, mille läbi terve keha pikus keskmiselt 7 sentimeetri võrra ka haneb. Peale selle on tähelepanav veel üks vananemise nähtus, mis korrapäraselt ilmub viiekümnenda eluaasta ümber, eestkätt just nende inimeste juures, kes tarvitavad alkoholi ja nikotiini: veresoonte lubjanemine. Sellel läbi muutuvad meie veresooned kangeks ja kogu vereringjooks on korrast ära. Mis põhjustel tekib vanadusatrofia ja veresoonte lubjanemine? Et sellele küsimusele vastata, peame meeles tuletama, et üherakuliste loomakeste juures surm siis tuli, kui loomad ei saanud küllaldaselt värsket vett, et ainevahetuse saadusist täielikult vabane da. Ja see ongi põhjus, miks meie keha

rakukesed, mis koosnevad sajatuhandetest sarnastest rakukestest, pikkamisi kokku varisevad ja viimaks päris surevad: nad ei saa enam täielikult lahti oma ainevahetuse ollusist. See on ka arusaadav, sest nii keerulises organismis on tarviline ülipeenelt töötav aparaat selleks, et kõiki rakakesi, mis omavad ainevahetuse ja selle jätised, alati vabastada kõigist neist ainevahetuse saadusist. Mikroskoopiline uurimus näitab meile tõesti, et meie peaaegu rakukesed elu kestel kõige enam n. n. pigmentterakeste ga (värviterakeste ga) täituvad, mis pole kõrvaldatud rakukestest ja mis siis liigkuhjumisel esile kutsuvad nende rakukeste surma. Üks rakuke teise järele langeb välja ja üksikud orgaanid loobuvad oma tegevusest. Lihased lähevad nõrgaks, kondid rabe daks, mälu nõrgeneb ja viimaks peatub ka süda, sest et närvid, mis peajust juhivad südame tegevust, enam ei tööta, sest et nad üle koormatud elusõnnikuga. Nad lihtsalt enam ei saa töötada, nagu pump, mille torud kinni ummistunud.

Kuid siiski ainult vähesed inimesed surevad tõelikku vanadussurma, surma, mis pikkamisi kujuneb elust. Enam kui 80 protsenti kõigist inimesist surevad haiguste kätte. Põhimõtteliselt võetud, on mõlemad surmaviisid ühesugused, ainult haiguse läbi sünnib rakukeste täitumine kiiremini. Ka siis, kui keegi paraneb haigusest või mitmest haigusest, jääb siiski haiguse läbi rohkem kogunenud saasta tema rakukestesse ja vanadus jõuab ennem kätte, kui päris terve inimese juures.

Millest on tingitud aga haigus? Haiguse sünnitajad on bakterid ehk pisilased, mis on kõige väiksemad ja lihtsamad taimed, mida me mikroskoopi ga üldse võime näha. Nad on üherakulised ja paljunevad pooldu des, kuna pooldunud osa tunni aja pärast uuesti võib poolduda.

Inimesse (ka loomadesse) asudes hävitavad nad nende kudesid (rakukeste gruppe) ja sünnitavad selle juures kangeid mürkisi, mis surmavalt mõjuvad. Üldse bakterid sünnitavad ja edendavad orgaaniliste ainete kõdunemist ja mädanemist.

Kuid alati ei tarvitse haiguse põhjuseks olla bakterid. Näit. vähja haiguse juures uuema aja teadlased arva

vad, et selle haiguse põhjuseks ei ole mitte bakterid, vaid elusolevuse kehas surnud rakk, milline hakkab kõdunedes enese ümber surmama ka teisi rakke, levine-

des omakorda viimaste kaudu ikka kaugemale ja kaugemale kudedes, kuni viimaks surnud koed hakkavad juba takistama üldist elutegevust ja järgneb surm.

Ääremärkusi möödunud jõuluist.

Jõuluõhtu. Kellad helisesid... inimesi ruttas kiriku. Seda tavalist jõulumeeleolu aitas tõsta veel lumi, mis harvade, kibedate helvetega vastu nägu tuiskas. Jõulud...

Olin ka olnud kirikus ja kui ma pärast kodus omaksetega seisin särava kuuse all, asus imeline rahu hinge, meel sai rõõmsaks nagu siis, kui olin pisikene poisikene.

Kui ma hiljem puhkama heitsin oli mul nii kahju, et polnud põrandal „Saaremaa jõule“ — põhku. Rõõmustasin seepärast väga, et olin pühiks kutsutud maale, ühe kurttumma sünnipäevale, kus lootsin ka nimelt põhus magada.

Et ma maale kavatsesin minna alles II-sel pühal, siis läksin esimesel pühal kiriku. Kuigi oli päev, põles elekter ja väga palju küünlaid, mis löid tavalise jõulumeeleolu. Laulukoor laulis ja, et laul oli väga vali, kuulsin minagi seda, kuigi sõnadest aru ei saanud. Ent õpetaja rääkis nii tasa, et mulle palju tume-daks jäi, mida ta rääkis. Vahel on mul häämeel, et ma nii vähe kuulen, sest ilmas on tõesti palju paha, aga vahest on sellest nii kahju, eriti kus on laulu, mida ma nii väga armastan. Kuid ma siiski olen rahul...

Sain hiljem meie seltsi esimehega kokku, kellega ühes läksime ühe ühingu liikme juurde. Seal kohtasime oma üllatuseks ühte koolivenda, kes oli Tallinnast ühes oma abikaasaga saabunud jõuluks koju. Veetsime üheskoos lõbusasti aega, siis aga mõtlesime esimehe L.-ga, et parem oleks kui meie juba esimesel pühal maale läheksime. Otsustasime koha ja poole tunni pärast kihutasime juba maanteel. Kuna tuul oli vastu, jätsime sõidu varsti aeglaseks ja ajasime juttu. Siis aga, ei tea kuidas, sõitsime äkki üksteisele nii ligi, et L. ühes rattaga uperkuuti lendas, mille üle hiljem südamest naersime, kuigi L. pükstes „ilutsesid“ mõned soovimatud augud. Et tee pol-

nud väga pikk jõudsime viimaks takistusteta kohale, enne kui ilm pimedaks läks.

Sünnipäevalaps P. rõõmustas nii väga meie tuleku üle ja varsti asusime ühes teistega lauda. Meid polnud küll palju, kuid meil oli väga lõbus. P. sai 40 aastaseks ja sel puhul pidasime L.-ga temale ka lauakõnesi ja andsime kingitused üle. Lõbusas meeleolus viitsime aega hilisööni, ajasime juttu ja tegime vallatust, kuni viimaks magasimegi põhus, nagu seda endamisi olin igatsenud jõuluõhtul.

Järgmisel päeval tuli kaugemalt külast veel keegi meie seltsi liige. Joodi õlut ja kui mineku aeg kätte jõudis oli hiljemtulnud sõber A. kaunis „lõbus mees“. Ta kutsus meid vägisi enda poole aega viitma, aga kuna L.-il oli vähe aega, läksin mina üksi A. poole.

Oli pime juba, kui hakkasime sõitma, kuid et vahemaa polnud just väga pikk, saime ikka hästi kohale. A. naine ja väike kaheaastane Arnold rõõmustasid, et tulime. Kuna ma lapsi väga armastan, mürasime väikese Arnoldiga palju, süütasime küünlad kuusel. Arnold pani ühe küünla põlema, kustutas jälle ära ja süütas uuesti. Sarnane mäng meeldis talle väga.

Kuid aeg lendas. Kuna ma ei tahtnud ööbida maal, riskeerisin ilma lambita hakata sõitma linna. Kuud ei olnud ja teel oli väga pime, sest lund oli võrdlemisi vähe. A. saatis mind laternaga veidi, kuid kauaks seda, hiljem pidin ikkagi üksi sõitma. Ettevaatuse pärast sõitsin keset teed ja saingi hästi linna. Imestasin, et pimedas sõites maa tundus veel lühemana, kui päeval sinna sõites.

Nii möödusid jõulud, kuid mälestused jäid. Ja kuigi aeg mälestusi tumestab, usun, nad on mitmel jõulul veel uuesti värsked.

Mina ja Vändra kool.

Kui mina tänases lehes eluloo lugijatele ette panen, siis olen julge, et mulle keegi pärast kergemeelsust ette ei heida. Mina arvan, et ma sellega üht auvõlga tasun, mis ammugi juba meie õlgadel labsub.

Mina olen ka üks neist õnnetutest, kes ei kuule, ega ka rääkida ei võinud. Sel ajal kui ma rääkida ega ka mõtteid kirja läbi avaldada ei võinud, olin ma kõigist inimlikust tundmisest ja teadusest lahutatud. Ei ma teadnud selle linnakese, ega saarekese nimegi, kus ma oma vanematega elasin; ei tundnud ega teadnud ma taevast ega maast; ei midagi ka Jumalast ega tema vägevatest tegudest taeva ja maa loomises, ega tema armutööst inimsoo lunastamiseks. Sest ma ei teadnudki, et ma inimeine olin, veel vähem, et ma patu läbi ärarikutud inimene olin. Ma elasin kui pimedas kotis, sest mingit valguse ega mõistuse kiirt ei paistnud minu tundmusesse. Põrmust ei peanud minu vaim sügavasse vaimuvalda ega ülesse jumalikku armu ja heldust vaatama. Ainult niikaugele, kui kurtumma oma silm ulatab, nii suur ja lai on tema silmaring. Mida ta oma silm ei näe, mida ta oma käsi ei katsu, sellest ei tea ta mitte midagi. Tarkuse varanduse aidad, raamatud, on tema eest üsna lukus. Sõnad ja laused ei või tema silmaringi laiendada. Häälel ei ole võimu tema üle. Temal ei ole vahet valju ja lahke sõna vahel; ta ei mõista ähvardavat ega meelivat häält tähele panna; ei tunne kurba õhkamist ega rõõmust hõiskamist; ei kurvasta teda leinalaul ega rõõmusta tänu ja kiituse hääled, ei pill ega pasun, ei linnu laul ega metsa kohin liiguta tema vaimu, sest hääle valda temal ju ei ole; see on määratu suur puudus. — Niisugust õnnetut kurtumma ei peaks aga muud kuuljad inimesed mitte hirvitama, naerma ega nokkima, nagu seda paraku tihti tehtakse, sest selle läbi kasvab temas tigidus ja umbusaldus, vaid kristlik armastus peaks igatüht ajama lahkesti ja sõbralikult temaga ümber käima, siis oleks tema elu tõesti parem, kui ta tänini on olnud. Aga nagu armsad lugejad minu kirjast näevad, olen ma nüüd inimlikule tundmisele saanud, kes hea ja kurja vahel vahet teha mõistab, kes oma inimlikku kohust Jumala ja inimeste vastu tunneb, kes ka mi-

dagi mõtelda võib. Ning et ma selle tundmisele Vändra kurtummade koolis olen saanud, siis märkab lugeja küll, et mu süda tänuga nende vastu täidetud on, kes selles koolis midagi head teinud on.

Paljudele on see küll ime kuulda, ja arusaamata mõista, kuidas keeletuid rääkima õpetatakse. Ja see on küll tõesti raske töö, aga Jumala abiga on see ometigi võimalik. Mõtelge armsad lugejad, kui kurb see oleks, kui iga kurtumm niisuguseks mõistmatakaks jääks, milleks ta loodud või mõne raske haiguse ehk õnnetuse läbi saanud on, ja kuidas see iseäranis veel tema vanematele ja omaksetele vaevaks ja kurvastuseks oleks? Õnneks oli Vändra kurtummade kool koht, kus niisugused õnnetud mõistlikkudeks inimesteks kasvatati.

Et minagi omas keeletus oleks Jumalale ja vanematele vastupanija olin, see oli mu vanematele väga suureks kurvastuseks; aga Jumal juhatas neid selle nõu peale, et nad mind Vändra kurtummade kooli saatsid. Kodavere kiriku õpetaja Vossi soovil sõitsin mina oma isaga jaanuari kuul 1879. aastal Vändrasse. Esiteks läksime Vändra õpetaja Sokolovski juurde, kes nimetatud koolile tõsine isa oli, see viis mind kurtummade koolimajasse, kus õpetajad härrad Eglon ja Linde mind lahkelt vastu võtsid. Siis viis õpetaja mind koolituppa ja laskis mind enese suu peale vaadata, siis pani ta mu käe oma rinna ehk kurgu sõlme vastu. Need värisesid, kui õpetaja häält tegi. Seda püüdsin ma ka järel teha. Nii õppisin ma enne häält tegema ja pea ka üksikuid aabitsa tähtesid järel ütleva: a, o, u, e, i, r. Sellega oli kui aas käes, millest kinni hakata võib. Tarvis on õpetajal ikka kurtumma vastu seistes rääkida ja teda oma suu peale vaatama harjutada. Sellega harjub tema tähelepanemine.

Mõistliku õpetamise najal kasvas ka minu armastus ja arusaamine iga asja kohta. Peale õppimise oli seal põllu- ja käsitööd teha ja see kosutas nii minu kui ka minu koolivendade kehalikku rammu ja pani meile kui piltlikult seda Jumala sõna ette: „Oma pale higi sees pead sa leiba sööma“. Aasta pärast lubati mind koju minna ja mina tundsin rõõmu oma vanemaid näha, ja vanemad

tundsid rõõmu, et ma juba targemaks saanud olin. Kui meie leeri aeg käes oli, siis läksime leeriõpetusele, kus kaks nädalat olime. Kui leeriõpetuses veel selgemat Jumala sõna tundmist olime kätte saanud, siis tunnistasime koguduse ees oma püha Evangeeliumi ristiusu usutunnistust, ja meid võeti täielikuks ristikoguduse liikmeteks vastu. Missugune rõõmuline tundmine meie südant täitis, on ära arvamata! Meie astusime koolist välja Taaveti lauluga hüüdes:

„Sinu sõna on mu jalale lambiks, ja valguseks mu jaltee peal“. (T. I. 119, 105).

Armsad lugejad! Minu kirjakene olgu teile märkuseks, et keeletumad võivad rääkima õppida ja mõistmatad võivad mõistlikuks saada! —

Väga armas on meil meelde tuletada seda meest, kes väsimata ja suure hoolega esimese õnnetusliku kurtumade kooli Eesti lastele elule kutsus, mille juures ta väga palju vaeva nägi. See oli Väandra kirikuõpetaja Ernst Sokolovski. Meie unustamata ja armsa õpetaja Sokolovski väsimata töö ja vaeva vili oli see, et kurtumade kool kõigist takistustest hoolimata niisugusele järjele jõudis, nagu ta oli. Nooremad jõud, kes koolis tööd on teinud, aimavad hästi neid raskest, mis esimesel raja raiujal ära võita olid. Ja ometi loetakse ka nüüd tummade koolitööd, kus mehed korralikult ettevalmistatud tööle astuvad, kus neid nii mitu üks teist toetavad, õigusega väga raskest tööks! —

1892. aastal oli kurtumade koolil suur rõõmupäev. Sellel aastal peeti kooli 25 aastast juubelipäeva.

Tähtsast pidupäevast osavõtma olid tulnud õpetajad, kurtumad, suurem osa endiseid kooli kasvandikke, mitmed kirikuõpetajad ja peale selle ka mõned koolivalitsuse liikmed. Nende seas oli ka üks kurtumm, nimega Eduard Stefens, Saaremaalt, Kuresaarest. Ta pidas juubelipidul pika kõne, milles ta kõigi kurtumade nimel tänu avaldas:

„Kõrgesti austatud pidulised!

Tänane päev on meie kõigile, keda armastus siia kokku ajanud, ülitähtis. Täna on veerandsada aastat sest ajast mööda läinud, kus selles majas seda õnnetusrikast tööd meie õnnetuslike kurtumade kallal tegema hakati, kellede seast ka mina olen, sellepärast olen mina

ka kaugelt seks tähtsaks päevaks siia tulnud, et seda päeva nendes ruumides, mis mulle väga armsaks ja kalliks on saanud, teie seltsis pühitseda, ja siin paigas oma Taevast Isa kiita ja tänada kõige, selle armu ja õnnistuse eest, mis siin majas mulle ja mu õnnetuslike kaasvendadele ja õdedele osaks on saanud.

Siin majas on meid Jumala sõna armastuses ja kartuses üles kasvatatud. Siin on meid nii kaugemale juhutatud ja meile võimalikuks tehtud, et meie ise ära tunda võime, mis meie rahule tarvis läheb. Siin on meile õpetatud, kust meie seda õiget teed sinna igavese isamaale leida võime ja kus meie armas Taevane Isa meile, kui meie tema rahuusse jõudnud oleme, oma igavest äralonastavat „Ephatad“ vastu hüüab, ja seega seda iket, mis meid kõiki meie maapealses elus koormanud on, meie pealt ära võtab.

Peale selle on meil kõige suuremat tänu anda meie südamest armastatud ja kallile kooli isale, kes väsimata ja tüdimata kombel selles raskest ametis on töötanud. Tema armastuse ja hoolekandmise läbi oleme meie nii kaugemale saanud, et teiste inimeste vaimu töödest kui ka seltskondlisest elust võime osa võtta.

Teie armas kooli isa! Olete igas asjas ja igal ajal kui õige isa olnud. Teie olete meie südamesse Jumala tundmist ja armastust püüdnud istutada ja meile kõiki kõlbulisi ja häid elukombeid õpetada. Kui see töö ka vaevaline ja raske on, siis olete Jumala abiga omast külvist lõikust ja tööst kordaminemist näinud. Andku siis armas Jumal taevast, et teie kaua paljudele teistele nõndasama võiksite armsaks õpetajaks, juhatajaks ja sõbraks olla, nagu Teie mulle ja kõikidele oma kasvandikkudele olnud olete.

Armas kallis kooli isa! 25 aastat olete Teie juba siin majas truuste seda ametit pidades Issanda abiga üle elanud. Oma jõudu ja rammu õnnetuslike isamaa laste kasuks kulutanud ja see juures palju muret, kurvastust ja südamevalu kannud, kuni meid nõnda kaugemale saite, et meie hea ja kurja vahel vahet tundma hakkasime. See eest tänan ma paljude teiste nimel Teid kõigest südamest ja palun, et Kõigekõrgem, kes ühtegi külmavee karikat, mis tema nimel vähematele vendadele on pakutud, tasumata ei jäta, Teile ja Teie kallile abi-

kaasale seda õige rohkesti tasuks, siin ajalikus ja ükskord igaveses elus. —

Ja see armas maja jäägu veel kauaks seisma ja astugu mitte ainult veerand, vaid tervest aastasadadest läbi ja laotagu omad hõlmad veel laiemale, et siit varju võiksid leida kõik õnnatumad isamaa kurtummad ja nende seas mõjurikkalt „Ephata“ tööd tehtud. Seks andku Tae-vane Isa oma rohket õnnistust!“ —

Uus tuleviku lootus, uus õnn, uus rõõm asus meie hinge ja usaldusega vaatasime meie üles. 1893. aastal mai kuul pandi nurgakivi uuele kurtummade koolimajale, ja järgmisel oktoobri kuul lõpetati uue kahekordse koolimaja ehitustöö ära. Õnnistamist toimetas Liivimaa kindralsuperintendent Hollmann. Mitmete tuhandete viisi voolasid inimesed Väandrasse kurtummade koolimaja ette, et oma silmaga seda toredat maja näha saada. —

Siin mälestan ma veel südamliku tänuaga kurtummade kooliõpetajat Eglonit, kes väsimata, tüdimata ja pikameelega meie kui mõistmata rumalate juures tööd on teinud. Igaüks võib arvata, kui suur vaev see on, kurtumma mõistlikuks ja arusaajaks inimeseks kasvatada. Unustamata mälestus on minul ja kõige selle kooli kasvandikel tummade kooliõpetajast Eglonist südamesse jäänud. — Eglon ei ole vast küll ilmaski soovitud oma vaiksete kooli seinte vahelt välja astuda. Oma esimeste meeste reas vaja meil teda meelde tuletada, kes kõik oma jõu ja elu meie rahva vaesematele, kõige vähematele vendadele on pühendanud, kes esimene õpetaja oli, armsa eestikeele mõnu ja Jumala armu ka tummade lukus kõrvadele kuulutama. Tummade kool oli asutus, mida kõik meie rahvas ühtlasi toetas ja ühise töö suurem raskus oli ligi kolmkümmend kolm aastat Egloni õlgadel.

Koolitamata kurtumma on pagan. Paganate seas teeb ristikogudus apostlite ajast saadik Jeesuse käsu järele: „Õpetage kõik rahvast ja ristige neid kuni kõige maailma otsani. — Oma tööd teha Jumala auks ja meile õnnistu-

seks“. See peab nõnda olema. Aga kas selles kõik ka mitte kurtummad ei peaks ühes arvatud olema? Tõeste see on Jeesuse tahtmine, kuna ta ise kurdi kuuljaks tegi, et see suure häälega Jumalat kiitis ja austas. Kui nüüd võõramaa paganate eest hoolt kantakse ja selle missionitöö tarvis võõrale maale suured summad iga aasta läkitatakse, aga omad paganad kurtummad koolitamata jäetakse, kas ei peaks apostel Paulus ristikogudust selle poolest hukka mõistma üteldes: „Kui keegi eneste omaste, kõige enamasti oma kodakondsete eest muret ei kannu, see on usu salganud ja on kurjem kui uskmata inimene.“ (1. Tim. 5, 8). Seda peaks küll suure hoolega tähele pandama, et kui kurtummad koolitamata jäävad, siis on see usu ärasalgamine ja maailma kurjuse vili, kui uskmata inimeste töö apostli Pauluse otsuse järele: „Vabandagu endid karjased ja kari kuidas nad tahavad, usklikud nad enne ei ole, kuni nad teevad ühele nendesinaste vähemate vendade seast, mida nad minulegi tahavad teha“ (Matt. 25, 40), ja üksnes: „Siis olete minu sõbrad, kui teie teete, mis mina teid käsen (Joh. 15, 14). „Nõnda ka usk, kui temal ei ole tegusid, on iseeneses surnud“ (Jak. 2, 17). „Kes nüüd mõistab head teha ja ei tee seda mitte, sellele on see patuks“ (Jak. 4, 17). „Ja teie peate tunnistama, sest teie olete algusest minuga olnud“ (Joh. 15, 27).

Lõpuks ütleme veel püha Paulusega: „Jah kõik, mis teie iial võtate teha sõna ehk teoga, seda tehke kõik Issanda Jeesuse nimel ja tänage Jumalat ja Isa tema läbi“.

Ennäe! Ristikogudus meie eestlaste seas, sulle on tunnistatud, mis sinu kohused kurtummade ja oma kodakondsete vastu on; ennäe! rikas mees ja vae-ne Laatsarus on sinu ukse ees; ennäe! Samaria mees on haavatud sinu elutee ääres, ära mine mitte mööda kui Leevit ja preester, vaid tule ja aita!!!

Karl Luht,
Endine Väandra kurtummade kooli kasvandik.

Kurttummade elust.

Kurttummadele kutsekool
Tartu!

Mitmel ja mitmel korral on juttu olnud kutsekooli asutamisest kurttummadele nii kurttummade kui ka Eesti Pimedate Hooldamise Ühinguusse kuuluvate kuuljate vahel. Ühingu poolt soovitati kurttummadele Ühingu hooldamise alla astuda. Jaanuari alul k. a. L.-E. K. S. „Sõprus“ tegigi seda ja koos Ühingu-ga on nüüd esimene samm kutsekooli asutamiseks astunud. Nimelt käis delegatsioon koosseisus: Eesti Pimedate Hooldamise Ühingu poolt pr. prof. S. Paldrock ja hra K. Unt (kelle poeg muu seas on kurttumm ja õpib praegu Riigi Kurttummadekoolis) ja L.-E. K. S-i „Sõpruse“ poolt hra A. Suik Tallinnas, esitades Riigivanemale kirjaliku palve kutsekooli ellukutsumiseks, ning olid isiklikult ka Haridussotsiaalministri hra Kanni jutul, kes pooldas tähendatud kooli asutamist, lubades omalt poolt selle täideminekuks kaasa aidata.

Kutsekool, mis on ettenähtud Riigi kurttummadekooli lõpetanuile, oleks ko-

haks, kus kurttummad omandaks tegelikuks eluks vajalikkude oskuste, nagu kingsepa-, raua-, puutöö jne. praktika. Kutsekool tuleks asutamisele Tartus, kuna Eesti Pimedate Hooldamise Ühingu keskus, kelle hooldamise alla ka kool jääks, asub Tartus. Vastavalt oma laienu-nud hooldamisalale tahab Ühingu ka oma nime muuta.

A. S.

Kurttumm maletaja.

Hiljuti asus Pärnust Võrru elama kaitseväge arst dr. Vehik, kes on tuntud tüsedama maletajana Eestis, kuna dr. Vehik on mänginud ka maailmakuulsa maletaja Bogoljuboviga. Dr. Vehiku algatusel ja Võrumaa Spordiliidu korraldusel peeti pühap. 13. jaan. Võrus malesimul-taan, millest osa võttis 20 maletajat. Simultaan kestis 5 tundi ja tulemused olid järgmised: dr. Vehikul 11 võitu, 4 viiki, 3 kaotust.

Simultaani tegi kaasa ka kurttumm Ilmar Orav (Karulast), kes dr. Vehikut võitis.

„Postimees“.

Tõtt ja nalja.

Hernehirmutus.

„Kuulge, kulla naaber, mis teie madam seal puu otsas teeb?“

„Pole midagi parata, on kirsid valmimise aeg ja varblased on nii häbemata-d, et nad lihtsast hernehirmutuses enam sugugi lugu ei pea. Aga kui minu teinepool puu otsas on, ei siis varblased tule ligigi!“

Parandatud varas.

Kohtunik: „Et teie varguse olete mahajätnud, see on väga kiiduväärt, kuid kiiduväärt pole see, et teie nüüd kerjama olete hakanud. Teate ju väga hästi, et ka kerjamine keelatud on.“

Kerjus: „Auline kohus, ma varas-taks veel praegugi, kuid inimestel pole ju tänapäev enam midagi varastamise väärilist, pealegi peavad mul ikka pare-mad hilbud seljas olema, kui ma mitte kohe teie kätte ei taha langeda. Kuid uut ülikonda ei jõudnud ma omale muretseda, see on liiga kallis ja minu amet ei toonud niipalju sisse. Sellepärast ar-

vasin siis omas meeles, et hakkan parem kerjama, see on palju viisakam.“

Keegi pole kodu!

„Anni,“ ütles armuline proua, „mi-na olen täna koguni haige. Ära lase kedagi sisse, tulgu kes tahes. Ütle, et keegi pole kodu! Kas kuuled, ei keegi!“

„Küll, küll, armuline proua! Küll ma katsun meespida, et keegi pole kodu.“

Anni askeldab köögis. Tüki aja pä-rast hüüab teda majaproua. Anni ei tee sellest väljagi. Proua ootab, tüki aja pä-rast hüüab uuesti, aga ei aita, Anni ei tule.

Vihaselt ilmub proua köögi uksele. „Kas sa ei kuulnud, kui ma sind hüüdsin?“ küsib ta ärritatult.

„Muidugi kuulsin, armuline proua!“ teeb Anni suured silmad.

„Häbemata, miks sa siis ei tule, kui sind mitu korda hüütakse?“

„Aga armuline proua ütles ju, et keegi pole kodu, ei keegi!“

Välismaa kombed.

„Kuidas sa Kusti kogu päeva magada saad?“

„See on mul Amerikas õpitud viga. Kuna teie siin üleval olete ja töötate, on neil seal pime öö ja nad magavad. Siisõidul ei suutnud ma veel sel ajal magamast ära harjutada: nii kaugel ma küll juba olen, et telega koos ka öösel silmad sulgeda mõistan.“

Rinnahaigus.

Ühe kuulsa Prantsuse arsti juure tulevad kaks meest. Üks neist saab ette lastud ja kaebab rinnahaiguse üle. „Riietuge lahti!“ ütles arst ja katsus haige suure hoolega läbi. Rohusedelit kirjutades andis ta käsu teist meest sisse lasta. Ilma silmi ülesse tõstmata ütles ta kohe sisseastujale: „Riietuge lahti, sõber, siis jõuame rutemini sihile!“ Kui esimene mees lahkunud oli, pööris arst ennast teise poole, kes alasti keset tuba ootas, kuni tema kätte kord tuleb.

„Teil on ka rinnahaigus, eks ole?“
„Ei ole!“ kostis mees. „Ma tulin teid

paluma, et teie mulle uue koha muretsemisel abiks oleksite.“

Paha südame tunnistus.

Õpetaja püüab väsimata hoolega küsimuste varal laste käest teada saada, mis on „paha südame tunnistus“.

„Noh,“ kõneleb ta edasi, „mis sellel inimesel viga on, kes kusagil rahu ei leia, kes ööselgi magada ei saa, vaid rahutult oma asemel sinna ja tänna viskleb?“

Kõik on vait. Viimaks tõstab keegi väike poisu käe püsti vastuseks.

„See on tubli,“ rõõmustab õpetaja, „et keegi ometi teab. Noh, väikene, vasta sina!“

„Sel inimesel on kirbud!“ vastab väike pois.

Haruldane puu.

Aednik: „See puu on väga haruldane, ainult iga saja aasta tagant kannab ta vilja!“

Külaline: „Ja mis sünnib siis viljaga?“

Aednik: „Vilja müün ma iga aasta kohalikule postkontori ülemale.“

Peamurdmist.

4. Silp mõistatus.

a, ga, ga, her, hi, la, li, ni, ni, me, pa, puur, päev, ra, raud, re, suk, va, u, u, u, ä, õ.

Silpidest saame järgmise tähendusega sõnad: 1. Puhutav pill. 2. Mine siit... 3. Lindude vangla. 4. Tähtis päev igale. 5. Tartumaa muistne nime-

tus. 6. Lehtpuu. 7. Tule toit. 8. Viljapeksmise koht. 9. Sama mis 5., vähe teisiti.

Kui sõnad õieti leitud, siis nende alg- ja lõputähed ülevalt alla lugedes peavad andma 4 linna nimed, millistest 3 asuvad Eestis, viimane aga on ühe meie naaberriigi pealinn.

6. Võtmemõistatus.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
		41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58
59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78

Ruutudes saame: 1.—16. Ajakiri. 17.—23. Riigikogu asukoht. 24.—33. Riik, mille valitseja hiljuti atentaadi ohvrina langes. 34.—46. Kinokoomikud. 47.—72. Kurtummade selts Eestis. 73.—78. Kurtummade kooli endine juhataja.

Leides sõnad, lahendage alljärgnev:

- I. 63 6 32 52 — 21 79 36 12 — 3 9 44 72
- II. 52 2 78 55 4 25 20 59 69 10 15 44 79 80 29
- III. 21 62 32 34 43 75 — 51 74 26 40 54 32

- IV. 1 42 50 26 11 65 23 50 77 — 52 18 74 46
- V. 13 62 29 — 1 69 76 30 29 — 48 14 35 78 75 1
- VI. 44 11 23 10 6 25 5 9 33 28 36 42 66

I. Ühe kurtummade seltsi esimees. — Riigipea. — Paneb kõik rattab käima. II. Endine kurtummade kuukiri. III. Järv Eestis. — Riik Kesk-Euroopas. IV. Vägamees. — Hüppav loom. V. Tige, kuri. — Ebaaus. — Puudulik. VI. Õnnesoov aastavahetusel.

Ülesannete lahendused.

1. Ristsõnad.

Põikread: 1. Karuohakas. 9. Tulp. 12. Skat. 14. Poola. 15. Emiir. 16. Aednik. 17. Galeer. 18. Omastav. 21. Villane. 23. Ema süda. 25. Lisa. 27. Juur. 29. Ast. 31. Klooga. 33. Hiis. 34. Saal. 36. Ait. 37. Oda. 38. Vakstu. 39. Slaava. 41. Tädi. 42. Kraana. 43. Helklamp.

Püstread: 2. Aprill. 3. Rool. 4. Olga. 5. Haanja. 6. Kee. 7. Ameerika. 8. Sirm. 9. Tross. 10. Laad. 11. Pesa-

pull. 12. Snall. 13. Kivi. 19. Müts. 20. Part. 21. Vikat. 22. Loodi. 24. Aasta. 26. Siiam. 28. Uhaa. 30. Ulak. 32. Ood. 35. Ase. 36. Ava. 40. Al.

2. Teemant-mõistus: 1. Kurvastus. 2. Suu. 3. Norra. 4. Aatom. 5. Auk.

3. Rooma arvu kolmteist XIII kriipsuga keskelt pooleks tõmmates saame kaheksa.

Toimetuse poolt.

Käesolevaga saadame „Kurttummade Sõbra“ uueaasta esimese numbriga teie kätte. Meil on hea meel, et teie jõulunumbriga rahule jäite, mida tõendavad teie hulgast meile saadetud heakskiidu avaldused. Siinkohal ei saa meie teisiti, kui peame südamest tänama hra J. Mällo, kes vaatamata vastutulekule ajakirja trükkimise hinna suhtes andis nii hea paberi ja veel omaltpoolt ilustas. Kõik ülaltoodu ergutas meid ja andis meile uut hoogu uue aasta numbriga koostamiseks. Usume, et see, olles sisult juba hulga tüsedam, teid veel rohkem rahuldama saab. Siinkohal täname ka kaastööde eest, eriti hra -aa tema artikli eest V. Univeri sünnipäevast. Juba selle artikli pärast on käesolev number väärt, et iga kurttumm selle numbriga enesele lugupeetud kurttummade kooliõpetaja mälestuseks omandaks.

Üldse jätab palju soovida ajakirja levik. Paneme siinkohal selle töö seltside juhatuste ja üksikute agaramate kurttummade südamele. Mida rohkem meie oma ajakirja levitada suudame, seda rohkem on kindlustatud tema ilmumine — ja võime isegi edaspidi tema hinda alandada, sest mida rohkemal arvul teda trükkida saame, seda odavamaks ta muutub. Tahaksime siin rõhutada, et ajakirja väljaandja pole mitte huvitatud kasu saamisest, vaid on rahul, kui kulud ja tulud tasakaalus on. See

on aga saavutatav kurttummade agarusest ajakirja levitamisel. Kõige agaram jõulunumbri levitajaist seltsidest on olnud Saaremaa kurttummade selts, kust ühtki eksemplari meile tagasi ei tulnud. Ilus eeskujut teistele! Ärme piirdume ajakirja levitamisega üksi kurttummade hulgast, vaid soovitame ja pakume teda ka kuuljaile sõpradele. Hankige kindlaid tellijaid! Tellimishinna leiate allpool. Tellida võib esialgu kuni 1/2 aastani, kuna jaanipäeval Pärnus kokkutulev III. üleriiklik kongress võib meie ajakirja ilmumise katkestada, pannes selle kohustuse asutatud Liidu peale.

Lõpuks palume, et ajakirja ilmumisel ja saatmisel takistusi ei tuleks, meile iga kuu 10. kuupäevaks kindlasti ära saata müüdnud eksemplare eest saadud raha. Täpsus on voores! — sellepärast palume antud tähtajast kinni pidada.

Kõigile kurttummadele soovib õnnistuskast uut aastat nende ettevõtetes

Toimetuse.

Kirjavastused.

—k. Ajakiri oli juba laotud, kui Teie kiri saabus, sellepärast ilmub järgmises numbris. Täname südamest ja palume veel midagi väärtuslikku järgmise numbriga jaoks juure saata.

Albert. Palume jätkata kaastööd.

Kõigile kurttummadele. Kaastöö olgu kui vigane tahes, küll meie konarused silume. Ainult julgust tööle!

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Vallikraavi 19. — Tegevtoimetaja aadress: sama. — Rahasaadetised saata tegevtoimetaja nimele. — Tellimise hind: 1/2 aastas Kr. 1.50; 1/4 aastas Kr. 0.75; üksiknumber 25 senti. Välimaa poole kallim. — Kuulutuste hind: 5 senti mm ühel veerul.